

Intressekonflikter i livbolagen

2003 : 2

Intressekonflikter i livbolagen

INNEHÅLL

FÖRORD	3
SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	7
Uppdraget	7
Livbolagen	7
Försäkringssparandet	8
INTRESSEKONFLIKTER	11
Oförenliga intressen	11
Livbolagens hantering av intressekonflikter	13
Intressekonflikter i livbolagets styrning	14
Försäkringstagarrepresentanten	18
INSYN	21
Försäkringstagarnas kunskapsunderläge	21
Information till försäkringstagarna	23
Inflytande genom möjlighet att flytta pensionskapital	26
TILLSYN	29
FI:s tillsyn	29
Samarbetet mellan FI och Konsumentverket/KO	35

Förord

I mars 2003 fick FI regeringens uppdrag att granska intressekonflikter i livbolagen. Under denna relativt korta period har vi utrett problemen och granskat olika förslag till åtgärder för att ge större tyngd åt försäkringstagarnas intressen i bolagens styrelser, en bättre insyn i livbolagens relationer med närstående företag och bättre information till försäkringstagarna.

3

De föreslagna åtgärderna stärker försäkringstagarnas ställning i livbolagen. Men de löser inte hela problemet med förbud mot vinstutdelning i livbolag som ägs av vinstinriktade företag. Detta förbud hindrar ägaren att få en direkt avkastning på sitt investerade kapital. En alternativ inkomstkälla blir därmed försäljning av andra tjänster inom koncernen. Var finns incitamenten för aktieägarna att vara de ”starka ägare” som behövs för att försäkringstagarna ska känna trygghet för sitt sparande?

En utredning om associationsrättsliga frågor inom försäkringssektorn har aviserats. Det är min uppfattning att denna utredning med förtur bör se över vinstutdelningsförbudet för de ömsesidigt bedrivna livbolagen.

Intressekonflikter kommer sannolikt alltid att finnas i de fall där en stor förmögenhetsmassa ska förvaltas av någon annan. Därför finns det anledning att mer i grunden pröva dessa frågor än som varit möjligt i denna regeringsrapport. Det ankommer självklart också på livbolagen att vidta åtgärder för att återställa förtroendet.

Ingrid Bonde

Generaldirektör

Sammanfattning

5

Flera affärer mellan livbolag och närstående bolag har visat på intressekonflikter som finns i koncerner med bolag som inte får dela ut vinst till aktieägarna. Inom livbolagen förekommer även konflikter mellan olika försäkringskollektiv, men det är framförallt misstankarna om påverkan på livbolagens styrning som har uppmärksamats och som lett till att förtroendet för branschen delvis har rubbats.

Traditionella livförsäkringar är genom sin konstruktion komplicerade och kan vara svåra att förstå. Mot den bakgrunden är det extra viktigt att informationen till livförsäkringstagarna är lättfattlig och att tillsyn och regler säkerställer försäkringstagarnas rättigheter.

FI föreslår att regeringen i den allmänna översynen av de associationsrättsliga reglerna för försäkringsbolag särskilt undersöker möjligheterna till följande förändringar:

- Antalet styrelseledamöter i livaktiebolagen, utan koppling till ägaren och denne närstående, utökas upp till hälften. Därmed kan försäkringstagarrepresentanterna i livaktiebolagens styrelser avskaffas.
- Personunionen i styrelserna i ömsesidiga bolag som ingår i samma grupp begränsas. Högst hälften av styrelseledamöterna bör vara de samma i respektive bolags styrelse.
- Ökade sanktionsmöjligheter, exempelvis böter, bör belysas.
- Det bör övervägas om det skydd som uppställts för ägarminoriteter i den associationsrättsliga generalklausulen kan utvidgas till att även omfatta försäkringstagarna som står för riskkapitalet i bolaget.

Därutöver föreslår FI följande lagändringar:

- Försäkringsrörelselagen bör ändras så att det ställs krav på styrelsen att fastställa riktlinjer för hantering av intressekonflikter.
- Försäkringsrörelselagen bör anpassas till den praxis som utvecklats av bolagen om information om bolagets placeringstillgångar.
- Lagen om finansiell rådgivning till konsument bör även omfatta traditionell livförsäkring.

Regeringen bör dessutom skapa förutsättningar för att

- Allmänna reklamationsnämnden kan återuppta prövningen av livförsäkringsärenden.

FI vidtar följande åtgärder:

- Redovisningrådets rekommendation om att bolag måste uppge affärer med närstående ska omfatta samtliga livförsäkringsbolag.
- Samtliga livförsäkringsbolag ska inrätta en regelansvarig funktion, s k compliance.
- Särskilda revisorer förordnas i livförsäkringsbolagen i samtliga koncerner med traditionell livverksamhet. Revisorn ska följa upp de riktlinjer om intressekonflikter som styrelsen har fastställt.

Branschen bör säkerställa att kunderna ges en korrekt och begriplig information i alla delar och särskilt i följande avseenden.

- Samtliga uttag för kostnader som belastar försäkringstagaren antingen direkt eller indirekt genom lägre avkastning bör redovisas i värdebeskeden. Även fördelningen av inbetalda premier bör redovisas och vilka förmåner försäkringen omfattar. Lämpligen bör även bolagets ekonomiska ställning redovisas.

Bakgrund

Uppdraget

7

Enligt regeringens uppdrag ska FI:

- Utifrån den gällande lagstiftningen granska *intressekonflikter* mellan aktieägare, försäkringstagare och företagsledning i livförsäkringsbolag, särskilt i aktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer samt granska eventuella effekter av sådana konflikter på hur bolagen styrs.
- Granska förutsättningarna för försäkringstagare och andra att ha en god *insyn* i livförsäkringsbolagens verksamhet samt granska bolagens information till försäkringstagarna.
- Se över *tillsynen* av bolagens hantering av de potentiella intressekonflikterna samt ange vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att fördjupa och effektivisera denna tillsyn.

Rapporten är strukturerad enligt uppdragets indelning. FI:s förslag på regeländringar beskrivs i respektive kapitel.

Livbolagen

Det finns för närvarande 43 svenska bolag med tillstånd att bedriva livförsäkringsverksamhet. Bland dessa är det i första hand tio¹ som berörs av den problematik som ligger till grund för detta regeringsuppdrag. Kriterierna för avgränsningen är att försäkringstagarna står för en stor del av det riskbärande kapitalet i bolaget. När det i rapporten talas om livbolagen är det dessa 10 bolag som avses:

- Folksam ömsesidig livförsäkring
- Förenade Liv AB (SparLiv)
- Gamla Livförsäkringsaktiebolaget SEB Trygg Liv
- KPA Pensionsförsäkring AB (publ)
- Livförsäkringsaktiebolaget SalusAnsvar
- Livförsäkringsaktiebolaget Skandia (publ)
- Länsförsäkringar Liv Försäkringsaktiebolag (publ)
- Nordea Livförsäkring 1 Sverige AB (publ)
- Nya Livförsäkringsaktiebolaget SEB Trygg liv
- SPP Livförsäkring AB

1. Även bolaget AMF-Pension drivs enligt ömsesidiga principer. Eftersom bolaget ägs och styrs av arbetsmarknadens parter och det inte är enskilda personer som i första hand är försäkringstagare är dess situation dock en annan än de övriga bolagens.

Försäkringssparandet

Liv- och skadeförsäkring har sedan lång tid funnits i samma koncern. Sedan mitten av 1980-talet är det möjligt för banker att äga försäkringsbolag och vice versa. Vid samma tidpunkt skapades alternativ till det skattegynnade sparandet i traditionella livbolag. Sparandet i fonder tog fart och senare även i fondförsäkring.

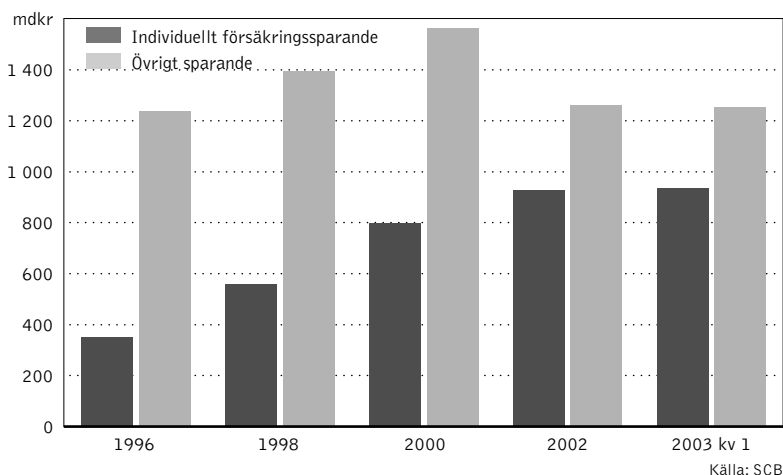
Till följd av dessa förändringar har konkurrensen om konsumenternas pengar ökat. Bankerna har genom direktäggande tagit en stor del av den traditionella livmarknaden. Av de i Sverige verksamma storbankerna, äger tre ett traditionellt livaktiebolag till 100 procent. Dessa livbolag är av den typ som berörs i denna rapport.

Enligt statistik från SCB för inkomståret 2001 har antalet personer som yrkade avdrag för pensionssparande mer än fördubblats på tio år till drygt två miljoner. Andelen pensionssparande kvinnor i åldern 20–64 år har också ökat markant under samma period och är nu väsentligt större än andelen män.

Det individuella försäkringssparandet är den enskilt största sparformen i Sverige. Diagrammet nedan visar att försäkringssparandet vid utgången av första kvartalet 2003 var 43 procent av det totala finansiella sparandet.

DIAGRAM 1. DE SVENSKA HUSHÄLLENS FINANSIELLA SPARANDE 1996–2003 KV1

Försäkringssparandet (exkl. kollektiva försäkringar) jämfört med övrigt finansiellt sparande

Premieinbetalningen till livbolagen som avses i rapporten uppgår till knappt 50 mdkr per år och de förvaltar tillgångar för kunders räkning på drygt 800 mdkr.

De senaste årens börsnedgång har lett till att kapitalbasen hos livbolagen minskat. För nyare bolag där buffertkapitalet inte varit lika stort som i äldre bolag har ägarna sedan våren 2002 tillskjutit drygt 3 mdkr för att stärka kapitalbasen. Trots dessa tillskott är det försäkringstagarna i de traditionella livbolagen som i princip står för hela riskkapitalet.

Överskott (återbäring) som ännu inte tilldelats en försäkring samlas i ett intevinstutdelande livbolag upp i en konsolideringsfond, vilken är en del av det egna kapitalet. I tabellen nedan hämtad från delbetänkandet till placeringsutredningen (SOU 2003:14) visas att försäkringstagarna i ett livbolag per utgången av 2001 står för mer än 99 % av riskkapitalet.

TABELL 2. FÖRDELNING AV RISKKAPITAL MELLAN INTRESSEGRUPPER 2001.

	Traditionell livförsäkring	Fond- försäkring	Skade- försäkring
Försäkringstagare	99,4	0	0
Aktieägare/Garanter	0,3	99,8	82,1
Staten	0,2	0,2	15,4
Övriga borgenärer	0	0	2,6

Delar av riskkapitalet fördelas preliminärt till försäkringstagarna som allokerad återbäring. Denna sistnämnda avkastning är *inte garanterad*. För att på varje kontrakt fördela ut den avkastning som bolaget bedömer som sannolik under den beräknade premiebetalningsperioden används den s.k. återbäringsräntan. Denna ränta används på hela försäkringens kapital. Återbäringsräntan är en bruttoränta från vilken avgår s.k. kostnadsbelastningar – kostnadsuttag relaterade till kapitalet och avkastningsskatt.

För att skapa större rättvisa mellan försäkringstagarna tillämpar livbolagen i dag två olika återbäringsräntor, en för nya och en för gamla premieinbetalningar. Räntan är för närvarande lägre för gamla försäkringspengar än nya. För gamla försäkringspengar är den genomsnittliga återbäringsräntan (bruttoräntan) för närvarande mindre än en procent, vilket innebär att en negativ nettoränta i dag tillämpas på dessa tillgodohavanden. Däremot är nettoräntan på nya pengar positiv.

Frågan om att ange en nettoränta har diskuterats i branschen från tid till annan. Beroende på skillnader i kostnadsbelastning, försäkringsspecifika skillnader etc. har bolagen kommit fram till att bruttoalternativet är det minst dåliga.

Intressekonflikter

SAMMANFATTNING

11

Flera affärer mellan livbolag och närstående bolag har tydliggjort några av de intressekonflikter som finns i koncerner med bolag som inte får dela ut vinst till aktieägarna. Inom livbolagen förekommer även konflikter mellan olika försäkringskollektiven, men det är framförallt misstankarna om påverkan på livbolagens styrning som har lett till att förtroendet för branschen i delar har rubbats.

Branschen har ett stort ansvar för att återställa förtroendet. Ett sätt att göra detta på är att öka insynen men också att se till att livbolagens ledning får förutsättningar att agera självständigt och bättre tillvarata försäkringstagarnas intressen. Det är dessutom viktigt att säkerställa att styrelsen tar ansvar för att hantera intressekonflikter i verksamheten.

Mot den bakgrunden föreslår FI följande:

- Antalet styrelseledamöter i livaktiebolagen, utan koppling till ägaren och denne närstående, utökas upp till hälften. Därmed kan försäkringstagarrepresentanterna i livaktiebolagens styrelser avskaffas.
- Personunionen i styrelserna i ömsesidiga bolag som ingår i samma grupp begränsas. Högst hälften av styrelseledamöterna bör vara de samma i respektive bolags styrelse.
- Försäkringsrörelselagen bör ändras så att det ställs krav på styrelsen att fastställa riktlinjer för hantering av intressekonflikter.

Därutöver bör det övervägas om det skydd som uppställts för ägarminoriteter i den associationsrättsliga generalklausulen kan utvidgas till att även omfatta försäkringstagarna som står för riskkapitalet i bolaget.

Oförenliga intressen

I livbolagens verksamhet uppträder intressekonflikter av två principiellt skilda slag. Dels finns konflikter mellan försäkringstagarna som grupp och andra intressenter, dels konflikter inom försäkringstagarkollektivet mellan olika grupper. Förenklat kan man säga att den första typen, som kan benämnas koncernkonflikter, handlar om vilka kostnader som legitimt kan belasta försäkringsspararnas avkastning, medan de interna konflikterna gäller fördelningen av det överskott som kvarstår efter kostnadsbelastningen.

I detta avsnitt behandlas koncernkonflikterna. Frågorna om insynen i livbolagen och om FI:s tillsyn av livbolagen, som är rapportens andra respektive tredje del, berör både konflikter inom koncernen/gruppen och interna intressekonflikter.

Konflikter inom koncerner och bolagsgrupper

Koncernkonflikter av det slag som avses här är inget unikt för livbolagen. De uppträder i varierande form också vid annan förmögenhetsförvaltning. Man kan här som exempel ta aktiefonder men även s.k. aktiv individuell förmögenhetsförvaltning. Problemet i dessa situationer är att förvaltarens intresse i större eller mindre grad skiljer sig från uppdragsgivarens. Speciellt tydlig blir jämförelsen när förvaltaren ingår i en koncern där andra företag i koncernen säljer tjänster som behövs i förmögenhetsförvaltningen. Den risk som uppstår är att förvaltaren kanske genomför onödigt många transaktioner och styr en hög andel av dessa till koncernens fondkommissionsbolag. Likaså kan det ligga nära till hands att utnyttja annan service från koncernföretag (värdepappersförvaring, redovisning, marknadsföring) utan att i detalj pröva om detta verkligen är bästa alternativet eller om priset för tjänsterna är rimligt ur uppdragsgivarens synvinkel. I vissa fall kan hela förmögenhetsförvaltningen läggas ut på ett annat koncernföretag, varigenom uppdragsgivarens intresse riskerar att ytterligare hamna i skymundan.

Livbolag: Livbolag är antingen aktiebolag med aktieägare eller ömsesidiga bolag med försäkringstagarna som ägare. Gemensamt för båda associationsformerna är att de drivs enligt ömsesidiga principer, vilket innebär att överskottet ska tillfalla försäkringstagarna.

Intressekonflikter behöver inte heller alltid gälla sådana direkt synliga frågor som köp av tjänster. Inom en större finanskoncern kan det vara värdefullt att ha en ”vänligt sinnad” förmögenhetsförvaltning vars stora placeringar i vissa lägen kan vara av strategisk betydelse för koncernens intressen. Det rör sig då inte främst om att uppdragsgivaren får betala ett felaktigt pris för sin placering, utan om att portföljen fått en annan sammansättning än den skulle ha haft om inte förvaltaren styrts av andra intressen och att uppdragsgivaren inte får del av de strategiska vinster som koncernen kan ha gjort.

Interna intressekonflikter

De interna intressekonflikterna i livbolagen uppkommer primärt på grund av kontraktens långsiktiga natur och de svängningar i resultatet som uppkommer från år till år. Under en sammanlagd period på kanske 40-60 år av först inbetalningar och sedan utbetalningar hinner de yttre omständigheterna ändras avsevärt och vad som uppfattas som en rättvis fördelning av avkastningen kan skifta över tiden. Fördelningen mellan olika slags försäkringskonstruktioner kan också variera.

Allokerad eller preliminärt fördelad återbäring: Livförsäkringstagaren får utöver den garanterade avkastningen en så kallad allokerad återbäring som inte är garanterad. Den allokerade återbäringen fördelas genom återbäringsräntan som är en bruttoränta, från vilken dras förvaltningskostnader och avkastningsskatt. För att skapa rättvisa mellan försäkringstagarna har livbolagen ofta olika räntesatser för nya och gamla försäkringar.

En ytterligare källa till interna intressekonflikter är de avkastningsgarantier som finns i livförsäkringskontrakten. Under många år betraktades dessa garantier som högst ointressanta, men nu när kapitalavkastningen blivit negativ får de betydligt större betydelse eftersom olika försäkringstagare har olika stor del av sin potentiella fordran garanterad.

Intressekonflikter mellan olika kategorier försäkringstagare kan också uppstå när man övergår från att enbart spara till att också lyfta pension. Försäkringstagarens sparande inklusive såväl garanterad som inte garanterad avkastning görs då om till pension under utbetalning med vissa periodiskt återkommande belopp. Enligt praxis i branschen reduceras inte periodiska utbetalningar till följd av t.ex. underkonsolidering. Ur ett rättviseperspektiv kan då frågan uppstå om inte även utgående pensionsbelopp bör minska, givet att sparare vars försäkring ännu inte är under utbetalning ser sin inte garanterade avkastning minska till följd av negativ återbäringsränta.

13

Livbolagens hantering av intressekonflikter

Undersökningen

De av FI förordnade revisorerna i livförsäkringsbolag som ingår i koncerner eller bolagsgrupper har granskat hur intressekonflikter mellan livbolagen och närstående bolag hanteras. De bolag som omfattas av granskningen är:

- Folksam ömsesidig livförsäkring
- Försäkringsaktiebolaget Skandia (publ)
- Gamla Livförsäkringsaktiebolaget SEB Trygg Liv
- Livförsäkringsaktiebolaget Skandia (publ)
- Länsförsäkringar Liv Försäkringsaktiebolag (publ)
- Nya Livförsäkringsaktiebolaget SEB Trygg Liv
- SPP Livförsäkring AB

Utgångspunkten för revisorernas granskning är bolagens hantering av överskott. Generellt visar revisorernas redovisning att det inom koncernerna eller bolagsgrupperna finns en ambition att förbudet mot vinstöverföring till aktieägarna ska iakttas.

Vinstutdelningsförbudet: Livförsäkringsbolag får normalt inte dela ut vinst till aktieägarna.

För att uppnå administrativa och marknadsmässiga synergier inom grupper av bolag skapas ofta gemensamma strukturer för kapitalförvaltning, data-drift, marknadsföring osv. Detta ger upphov till transaktioner mellan bolagen i gruppen vilka skulle kunna användas för att kringgå vinstutdelningsförbudet. Transaktionerna bör ske på marknadsmässiga villkor. Att med säkerhet bedöma det marknadsmässiga i interna relationer inom en grupp är dock svårt.

Enligt revisorerna kan det även vara i parternas intresse att en transaktion mellan närstående företag sker på affärsmässigt sunda grunder utan att avtalen är fullt ut marknadsmässiga. Effektivitetsvinster kan säkerligen

uppkomma i vissa fall. Närståendeförhållandet mellan dotterbolag och ägare eller inom en bolagsgrupp kan innebära att alternativa lösningar som upphandling från externa motparter är uteslutna.

Avtal och transaktioner mellan närstående företag skulle grovt kunna delas in i följande kategorier:

- Avtal om interna tjänster och fördelning av koncernkostnader
- Transaktioner av engångskaraktär.

Avtal om interna tjänster

Till denna kategori kan räknas bl.a. avtal om köp av interna tjänster och om kostnadsfördelning för gemensamma resurser. Av undersökningen framgår att det i allmänhet finns riktlinjer eller rutiner för hantering och dokumentation av avtal om interna tjänster. I en av bolagsgrupperna har styrelserna fastställt dessa riktlinjer och däri klart uttalat att någon öppen eller dold vinstöverföring mellan livbolag och övriga delar av koncernen inte får ske. I ett av livbolagen beslutar styrelsen om avtalen som rör outsourcing medan styrelserna i övriga bolag inte synes behandla avtalen. I vissa bolags riktlinjer läggs fast att prissättning av interna tjänster ska ske enligt självkostnadsprincipen.

Transaktioner av engångskaraktär

Hit kan räknas köp eller försäljning av tillgångar och andra betydande transaktioner av engångskaraktär. Transaktioner av denna typ har förekommit relativt sällan. En genomgång av de transaktioner som gjorts under senare år visar, enligt revisorerna, att transaktionerna antingen har varit utsatta för marknadsjämförelse eller värdering av oberoende expertis. Avtalen om transaktionerna har beslutats av styrelserna i respektive livbolag.

Intressekonflikter i livbolagets styrning

Undersökningen

För att ta reda på hur förekomsten av intressekonflikter i praktiken inverkar på ett livbolags styrning har FI ställt ett antal frågor till styrelseordföranden och försäkringsstagarrepresentanten i de sju livförsäkringsbolag som anges i föregående avsnitt.

Identifierade intressekonflikter och åtgärder

Styrelsens sammansättning

Hälften av bolagen har identifierat att det finns intressekonflikter när styrelseledamöter eller verkställande direktören i ett livbolag också har en befattning i ägarbolaget eller i bolag närstående ägarbolaget, t.ex. genom att de ingår i verkställande ledningen i ägarbolaget.

Transaktioner och avtal mellan bolag

En majoritet av bolagen har identifierat att det finns intressekonflikter vid transaktioner och avtal mellan livbolaget och andra bolag i koncernen. Det

gäller både när livbolaget har avtal som innebär att bolaget köper tjänster av andra koncernbolag och vid enstaka köp eller försäljningar av tillgångar. Några exempel på avtal om koncerninterna tjänster är system- och datatjänster, kapitalförvaltning, försäljning och försäkringsadministration.

Den risk som framför allt har identifierats gäller hur det pris som livbolaget ska betala, eller ta ut, för en tjänst eller tillgång fastställs. En annan risk är att ett moderbolag påverkar livbolaget att göra vissa transaktioner.

Libolagens riktlinjer

Det är uppenbart att intressekonflikter påverkar styrningen av bolaget. De åtgärder som livbolagen vidtar för att minimera risken för intressekonflikter uppvisar stora variationer både i vilka de faktiska åtgärderna är och i vilken omfattning de tillämpas. Generellt kan följande slutsatser dras.

Helt klart är att det i de flesta fallen finns en medvetenhet om intressekonflikterna i verksamheten och att bolagen på olika sätt försökt att i sin organisation bygga in riskreducerande åtgärder. Endast i ett fall uppgavs att det i bolaget inte finns några intressekonflikter.

Bolagen tycks vara för en stor öppenhet mot försäkringstagarna i frågor om intressekonflikter, men med begränsningen att det inte gäller för affärshemligheter.

Styrelsens sammansättning

Styrelsens sammansättning har kommit att bli en av de viktigare frågorna för förtroendet för livbolagen.

Typiskt sett finns det, enligt FI:s uppfattning, en större risk för att beslut tas i enlighet med ägarens intressen till nackdel för försäkringstagarnas intressen i en styrelse där ledamöterna utsetts så gott som helt bland tjänstemän eller styrelseledamöter i ägarbolaget än i en styrelse där ett större antal av ledamöterna saknar bindning till ägaren eller ägaren närstående bolag. Även om konkreta fall av missgynnande inte kan påvisas finns alltid en risk att allmänheten kan uppfatta styrelsens sammansättning som att den inte är självständig. På så sätt skulle blotta misstanken kunna äventyra förtroendet för livbolag i stort.

För att motverka detta skulle därför kunna ställas krav på att det i ett livbolags styrelse ska finnas ett betydande inslag av ledamöter som inte har koppling till ägaren eller ägaren närstående bolag.

Två bolag har tagit initiativ till att kräva att viss andel av styrelsen ska vara externa ledamöter, dvs. oberoende av ägarbolaget. I vissa fall finns, eller kommer att skapas, en särskild stiftelse eller förening som bl.a. ska ha till uppgift att utse styrelseledamöter i livbolaget. I ett livbolag förekommer även att intresseföreningar eller annan utomstående har rätt att utse styrelseledamöter. I ett fall har det pekats på att beslutsordningen är uppbyggd så att vissa ledamöter, som utsetts av annan än ägarbolaget, har avgörande inflytande i beslut i frågor som är väsentliga för bolaget.

FI anser att de redovisade åtgärderna är efterföljansvärda och föreslår att lagstiftaren markerar sin inställning genom att föreskriva att en viss minsta

andel av styrelseledamöterna i ett livbolag ska vara utan koppling till ägaren i den angivna meningen. På vilken nivå denna minimiandel bör läggas kan behöva övervägas närmare, men FI väljer här uttrycket ”upp till 50 procent”. Det bör betonas att dessa fristående ledamöter är tänkta att utses på samma sätt som styrelsen i övrigt. Om bolaget har en process där vissa ledamöter utses på annat sätt än vid bolagsstämman så bör dessa ledamöter räknas med vid bedömningen.

I dag gäller att alla livbolag i aktiebolagsform ska ha minst en styrelseledamot som är utsedd för att särskilt bevaka livförsäkringstagarnas intresse. En entydig bild från livbolagen är att försäkringstagarrepresentanterna anses ha samma roll och ansvar som övriga ledamöter i styrelsen, förutom det särskilda ansvaret denna ledamot har för att bevaka försäkringstagarnas intresse. Denna fråga behandlas närmare nedan under rubriken Försäkringstagarrepresentanten men FI vill redan här avisera att denna specialregel enligt FI:s mening bör kunna avskaffas om det finns en garanti för att en väsentlig del av styrelsens ledamöter är fristående från ägaren.

I detta sammanhang kan man även konstatera att bolagsstämman och styrelsens befogenheter omfattas av den associationsrättsliga generalklausulen. Denna skyddsregel tar sikte på ägarintressena. Generalklausulen gäller inte endast för försäkringsbolag utan även för vanliga aktiebolag. De ger uttryck för en allmän associationsrättslig princip om likabehandling av alla aktieägare. De anses som en del i det skydd som uppställts för ägarminoriteter i aktiebolag.

Mot bakgrund av att det i livbolagen är försäkringstagarna som i praktiken står för den helt dominerande delen av det kapital som bär den affärsmässiga risken är det tilltalande att föreslå en utvidgning av skyddet till att även gälla försäkringstagarna. Att utvidga generalklausulen skulle dock innebära en sådan ändring av allmänna associationsrättsliga principer att det inte är lämpligt att nu lämna ett sådant förslag. Det kan dock noteras att i ett ömsesidigt bolag kommer försäkringstagarna i sin egenskap av delägare att i princip omfattas av skyddsregeln medan så inte är fallet i livaktiebolag. Det kan därför vara lämpligt att närmare överväga frågan i den allmänna översyn av de associationsrättsliga reglerna för försäkringsbolag som aviserats.

Transaktioner och avtal mellan bolag

Bolagen har pekat på olika sätt att hantera beslutsfattandet.

Extern eller intern expertis används i vissa fall av bolagen för att minimera riskerna vid intressekonflikter. I ett fall nämns också att livbolaget har tillgång till ett eget ombud när det behövs. I ett bolag finns en ersättningskommitté som årligen genomför en översyn och förhandling av ersättningsnivåerna för vissa koncerninterna tjänster. Beslut om ersättningsnivåerna fattas sedan av livbolagets styrelse. Ett annat bolag tillämpar en särskild process med samrådsgrupper på olika plan för att bestämma vilka tjänster som ska vara gemensamma inom koncernen och hur kostnaderna för dem ska fördelas på ett rättvist sätt.

Frågan om prissättning av koncerninterna transaktioner är komplex. FI anser att det i många fall är befogat att livbolagen gör en omfattande undersökning av avtal och transaktioner ur olika aspekter, inte minst när det gäller priset. I

många fall kan det dessutom vara befogat att inhämta yttranden från oberoende experter för att få en jämförelse av priset med liknande transaktioner eller någon annan parameter som kan ge ett bra underlag för beslut. Frågan om vilket pris som kan accepteras vid transaktioner mellan ett livförsäkringsbolag och närstående bolag behandlas närmare nedan.

Livbolagens riktlinjer

Det är enligt FI:s mening väsentligt att bolagen själva vidtar åtgärder för att minimera riskerna vid intressekonflikter. Bolaget bör formalisera hur man ska hantera fall där det finns en risk för intressekonflikter. På så sätt blir hela organisationen medveten om vilka regler som ska gälla.

17

Ett par av de tillfrågade bolagen hänvisar till att arbetsordningen för styrelsen innehåller bestämmelser om jäv. Det har också i några fall angetts att styrelsens arbetsordning är eller kommer att bli föremål för ändringar där det kommer att förtydligas att styrelsen ska ägna särskild uppmärksamhet åt frågor där intressekonflikter skulle kunna misstänkas. Två bolag understryker att styrelsen har beslutat om etiska riktlinjer som innebär att situationer där det kan uppstå intressekonflikter mellan kund, anställd och koncernen ska undvikas.

Endast ett bolag har riktlinjer för hantering av transaktioner och andra relationer mellan livbolaget och andra koncernbolag. Ytterligare ett bolag har uppgett att det för närvarande pågår ett arbete med att ta fram en policy för riktlinjer som redan tillämpas.

Ett annat bolag har pekat på att det finns en avtalsinstruktion som reglerar hur interna avtal ska hanteras och dokumenteras. Ett av bolagen hänvisar till att det finns ett väl utvecklat och etablerat arbetssätt och rutiner för hantering av potentiella intressekonflikter och att det därutöver inte bedömts föreligga något behov av särskild policy eller riktlinjer.

Det är med andra ord en stor variation mellan bolagen när det gäller frågan om att formalisera hur man ska hantera fall där det finns intressekonflikter.

FI:s uppfattning är att det inte är tillräckligt med instruktioner eller riktlinjer som endast upptar gällande lagkrav om jäv. För att upprätthålla allmänhetens förtroende är det väsentligt att bolagen bedömer både vilka specifika intressekonflikter som finns med anledning av t.ex. den organisationsstruktur man befinner sig i och vilka formella krav som bör ställas på den egna hanteringen. Det är endast en minoritet av bolagen som själva tagit initiativ till att anta skriftliga riktlinjer av detta slag. Enligt FI:s uppfattning är en sådan formalisering av största betydelse för att se till att dessa risker i största möjliga utsträckning elimineras. Dessutom är det en nästan oundgänglig del om man vill få hela organisationen medveten om riskerna. Ett sätt att åstadkomma en sådan dokumentation är att i lag ställa krav på uttryckliga riktlinjer för hur intressekonflikter ska hanteras i ett bolag.

Försäkringstagarrepresentanten

Regler för försäkringstagarrepresentanten

I försäkringsaktiebolag som inte uteslutande driver återförsäkring ska minst en av styrelseledamöterna utses med uppgift att särskilt vaka över att försäkringstagarnas intresse beaktas. En sådan styrelseledamot, kallad försäkringsstagarrepresentant, får inte vara aktieägare eller befattningshavare i bolaget.

Om försäkringstagarrepresentant ska utses så ska detta regleras i bolagsordningen. Representanten utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem. Om det saknas en bestämmelse i bolagsordningen om hur försäkringstagarledamoten utses, ska FI förordna en sådan.

Undersökningen

I de tio livbolagen utses försäkringsstagarrepresentanten i de flesta fall av FI. I tre bolag utses denne av någon försäkringstagarna närstående intresseorganisation eller stiftelse. Ett bolag är ömsesidigt varför lagkravet att ha en försäkringstagarrepresentant inte gäller.

För att försöka kartlägga hur försäkringstagarrepresentanterna ser på sin roll har en enkät skickats till några av dem. Generellt kan sägas att de alla har angett att de, utöver att allmänt tillvarata försäkringstagarnas intresse, inte har någon särskild roll i styrelsens arbete. Det betonas i flera av svaren att alla styrelseledamöter i livbolaget har samma ansvar för att försäkringsrörelselagens regler iakttas.

Överväganden

FI anser att det ligger en form av inbyggd intressekonflikt i försäkringstagarrepresentantens roll. Å ena sidan ska denne lojalt tillsammans med övriga styrelseledamöter ha bolagets förkovran för ögonen, å andra sidan ska den tillvarata försäkringstagarnas intresse. Man kan inte bortse från att dessa intressen i vissa fall kan vara motstridiga. En något annan typ av intressekonflikt kan också sägas uppkomma när FI i vissa bolag utser en försäkringstagarrepresentant, som sedan kommer att ingå i styrelsekollektivet och som sådan stå under FI:s tillsyn.

Försäkringstagarrepresentantens funktion har även tidigare varit föremål för överväganden. Försäkringsverksamhetskommittén diskuterade frågan i sitt betänkande SOU 1987:58 Försäkringsväsendet i framtiden.

Enligt kommittén kan den enskilde försäkringstagarrepresentanten, särskilt om det är fråga om en företrädare för stora enskilda konsumentgrupper, själv ha svårt att direkt eller konkret peka på den nytta och insats för försäkringstagarnas bästa som ledamotskapet har inneburit. Kommittén ansåg dock att det kan ligga ett värde i sig att det finns en försäkringstagarrepresentant i styrelsen som kan anlägga försäkringstagarsynpunkter på ärenden som behandlas i styrelsen. Det kan också vara ett direkt försäkringstagarintresse att styrelseledamöter rekryteras med så vid bas som möjligt.

FI gör för sin del i dag den bedömningen att systemet med särskilda försäkringstagarrepresentanter inte är en bra lösning på problemet att ge en rimlig balans åt styrelserna i framför allt livbolagen. En bättre metod är att se till att en väsentlig del av ledamöterna måste vara fristående i den meningen att de varken är anställda eller styrelseledamöter i något närstående bolag. FI:s förslag i detta avseende har uttryckts ovan. Om förslaget genomförs blir försäkringstagarrepresentanten överflödig.

I avvaktan på detta vill FI betona försäkringsbolagens ansvar för information och utbildning av försäkringstagarledamöterna. Även FI avser att säkerställa att representanterna är medvetna om sin särskilda uppgift och om nödvändigheten av att ständigt vara uppmärksam på de intressekonflikter som kan uppstå.

Insyn

SAMMANFATTNING

21

Traditionella livförsäkringar är genom sin konstruktion komplicerade och kan vara svåra att förstå. Mot den bakgrunden är det extra viktigt att informationen till livförsäkringstagarna är lättfattlig. Det handlar inte om att öka mängden information utan om att höja kvaliteten på den.

Branschen bör ta ansvar för att det skapas enighet kring ordval och centrala begrepp så att kunderna lättare kan förstå och jämföra bolagens produkter. Försäkringsbolagen bör inte bara förklara begrepp och försäkringsteknik, utan också tolka och dra slutsatser kring sin verksamhet och de försäkringsavtal man erbjuder.

FI föreslår följande:

- Försäkringsrörelselagen bör anpassas till den praxis som bolagen har utvecklat som innebär en utökad information om bolagets totala placeringstillgångar.
- Lagen om finansiell rådgivning till konsument bör även omfatta traditionell livförsäkring.
- Samtliga kostnader som belastar försäkringstagaren antingen direkt eller indirekt genom lägre avkastning ska redovisas i värdebeskeden. Även fördelningen av inbetalda premier är uppgifter som bör redovisas liksom vad olika förmåner i försäkringen består av. Lämpligen bör även bolagets ekonomiska ställning redovisas.
- Allmänna reklamationsnämnden bör återuppta prövningen av livförsäkringsärenden.

Försäkringstagarnas kunskapsunderläge

Ett livförsäkringsavtal är för det mesta av långsiktig karaktär. Fram till helt nyligen har möjligheten att flytta sitt pensionskapital inte funnits av lagtekniska skäl och intresset från spararnas sida har heller inte varit överdrivet stort.

Frågeställningen i försäkringshänseende har mer handlat om vilken mix av sparande man önskar. Traditionell försäkring innebär att man överlåter till livbolaget att ta placeringsbesluten. I fondförsäkring (Unit Linked) finns inbyggt ett större mått av valfrihet för konsumenten – åtminstone i teorin. I praktiken sker i många fall valet endast i initialskedet – då ett beslut om riskbenägenhet i placeringen tas – därefter lever man med sitt val till den dag pengarna betalas ut.

Frågor om insyn, möjlighet att påverka, konkurrens etc. blir självklart mer framträdande och upplevs som viktiga i tider av nedgång och fallande avkastning.

Konsolideringsnivåer: Informationen i värdebeskedet bygger både på historiska data och på prognoser om framtiden. Förhållandet mellan den fördelade avkastningen på lång sikt och marknadsvärdet av bolagets placeringar vid en viss tidpunkt resulterar i under- respektive överkonsolidering. Svängningar i konsolideringen jämnar ut sig över tiden. För de flesta är livförsäkringen ett långsiktigt sparande. En ögonblicksbild av den kollektiva konsolideringen kan därför bli missvisande.

Utjämnningstekniken kan sägas kollidera med krav på information om aktuell ekonomisk verklighet. Om man ställer upp nya krav på att effekter av underkonsolidering vid varje tillfälle ska manifesteras i den beräkning av aktuella tekniska vinstmedel som redovisas för enskilda försäkringar, så har man de facto underkänt produkten som sådan. Även effekter av en överkonsolidering skulle dessutom behöva anpassas på ett likartat sätt. Tabellen nedan visar de kraftiga svängningar i konsolideringen som aktuella livbolag varit utsatta för under de senaste dryga tre åren.

TABELL 1. LIVBOLAGENS KOLLEKTIVA KONSOLIDERING 1999–2003

Livförsäkringsbolag	Kollektiv konsolideringsnivå i hela procentenheter				
	1999-12-31	2000-12-31	2001-12-31	2002-12-31	2003-03-31
Folksam	125	105	95	91	91
Förenade Liv AB (SparLiv)	127	103	92	87	86
G:la livf. AB SEB Trygg Liv	123	107	97	88	87
KPA Pensionsförs. AB	121	103	94	91	93
SalusAnsvar AB	128	114	101	88	89
Skandia	128	116	103	88	85
Länsförsäkringar	126	108	98	86	84
Nordea Liv I (Livia)	123	111	100	89	90
Nya livf. AB SEB Trygg Liv	131	118	101	94	95
SPP Livförs. AB	127	119	108	97	98

Källa: Finansinspektionen

En god insyn är särskilt viktig vid den typ av långsiktigt sparande med återbäringsuppbyggnad som är en väsentlig del i livbolagens verksamhet. Det beror på produkternas komplexa karaktär, men också på det informations- och kunskapsunderläge som kunden typiskt sett befinner sig i. Lagen ställer särskilt stora krav på försäkringsbolagen i dessa sammanhang, i synnerhet sedan skälighetsprincipen inte längre gäller för vissa avtal.

Skälighetsprincipen: För livförsäkringsavtal ingångna före den 1 januari 2000 gäller skälighetsprincipen som innebär:

- att premien ska vara rimlig i förhållande till den risk som livbolaget tar och att kostnaderna ska fördelas rättvist mellan försäkringstagarna,
- att verksamheten ska bedrivas ekonomiskt effektivt och administrationskostnaderna hållas nere, och
- att en rimlig fördelning av överskott ska ske mellan olika generationer av försäkringstagare.

Information till försäkringstagarna bör vara enkel, lättillgänglig och tydlig och om möjligt också ge utrymme för en jämförelse mellan olika försäkrings- och bolagsalternativ med avseende på kostnader och förmåner.

FI har tolkat försäkringsrörelselagens krav på insyn i informationsföreskrifterna (FFFS 2003:7). Dessa innehåller bl.a. krav på information innan avtalet ingås, under avtalets löptid samt under utbetalningstiden. Det har dessutom framförts krav på utökad information i t.ex. försäkringstagarnas värdebesked.

23

Föreskrifterna har också nyligen utökats med krav på bolagen att redovisa policy för kollektiv konsolidering samt att klargöra samband mellan konsolidering, återbäringsränta och avkastning. De traditionella livprodukternas komplexitet försvårar tyvärr en bra och lättförståelig information enligt moderna krav på snabbhet, tydlighet och insyn.

Information till försäkringstagarna

Undersökningen

Försäkringstagarnas möjlighet till insyn i den försäkring de står i begrepp att köpa eller redan har köpt är viktig. En central fråga i detta sammanhang blir följaktligen livbolagens information om det som typiskt sett kan anses viktigt för en försäkringstagare.

FI har i denna undersökning granskat informationsgivningen från följande bolag:

- Livförsäkringsaktiebolaget Skandia (publ)
- Folksam ömsesidig livförsäkring
- Länsförsäkringar Liv Försäkringsaktiebolag (publ)
- SPP Livförsäkring AB
- Nya Livförsäkringsaktiebolaget SEB Trygg Liv

Den försäkring som valts är en privat ålders- och efterlevandepensionsförsäkring av den typ som sålts mest under 2002. Kontakt har även tagits med Konsumentverket om marknadsföringsfrågor.

Information före köpet

I allt väsentligt lämnar bolagen den information som FI kräver i föreskriften om information till livförsäkringstagare. För en kund kan informationen emellertid vara svår att hitta och förstå. Det är också svårt för kunden att göra jämförelser mellan olika försäkringar och mellan olika livbolag.

Informationsmaterial

Bolagen har svårt att hålla de tryckta informationsbroschyrerna aktuella. Detta blev särskilt tydligt under 2002 då det hände mycket på den finansiella marknaden, som fick konsekvenser för livbolagens kollektiva konsolidering och återbäringen. Bolagens placeringsriktlinjer (placeringsmixen) ändrades till exempel flera gånger under året.

Före ett köp ska information lämnas om livbolagets långsiktiga placeringsmål för att täcka de garanterade åtagandena. Fördelningen av de tillgångar

som bolaget har valt att placera i ska också anges. Undersökningen visar att livbolagen inte anger fördelning av tillgångar enbart för de garanterade åtagandena. Placeringsriktlinjer upprättas och information lämnas om referensportfölj/normalportfölj för bolagets *totala* tillgångar. Det är FI:s uppfattning att denna mer utförliga information är mer värdefull för kunden och FI föreslår att försäkringsrörelselagen ändras på denna punkt.

Den illustration som bolagen i vissa fall använder sig av i marknadsföring och i offerter visar historiskt utfall under ett antal år. Sådana historiska jämförelser bör aldrig lämnas okommenterade och särskilt angeläget är det i en situation som i dag då de ekonomiska förutsättningarna är så radikalt annorlunda.

Prislista

Livbolagen tillhandahåller inte en aktuell prislista trots att information om kostnader och avgifter är av centralt intresse för såväl befintliga som tilltänkta kunder. Sådant information bör vara lättillgänglig för kunden, via bolagets hemsida eller kundtjänst.

Dokumentation/rådgivning

Dokumentation av försäljningen/rådgivningen saknas ofta i dag. Detta blir särskilt betydelsefullt när distributionen sker av andra än livbolaget. När det gäller försäljning av fondförsäkring kommer fr.o.m. juli 2004 krav att ställas på dokumentation i lagen om finansiell rådgivning för konsument. I försäkringskoncerner är det ofta samma person som säljer fondförsäkring och traditionell livförsäkring. FI menar att det framstår som ologiskt att kräva dokumentation i ena fallet men inte i det andra. En lagändring behövs så att även traditionell försäkring omfattas av den nya lagen.

Den information som lämnas skulle bli betydligt mer värdefull om livbolagen framhåller vad kundens val får för praktiska konsekvenser. I informationen bör t.ex. resonemang föras som hjälper kunden att ta ställning till frågan om vad som ska prioriteras – tillväxten av den egna pensionen eller ett skydd för de efterlevande (dödsfallsskydd) och kostnaden för detta.

Information under avtalets löptid

FI har här bedömt värdebesked och annan information som lämnas under året t.ex. i premiebrev, nyhetsbrev eller i bilagor till värdebesked.

Värdeutveckling och kostnader

Värdebeskeden innehåller uppgifter om försäkringens värdeutveckling under året som gått. De kostnader som redovisas är en prognos. Det är av största vikt att säkerställa att samtliga kostnader som belastar försäkringen redovisas, inte bara kostnader som är prognosticerade. Det kan handla om försäljningskostnader och övriga administrativa kostnader. FI anser därför att samtliga kostnader som belastar försäkringstagaren antingen direkt eller indirekt genom lägre avkastning ska redovisas i värdebeskeden.

Ofta redovisas inte hur inbetalda premier har fördelats mellan de olika förmåner som försäkringen innehåller. En sådan redovisning underlättar en värdering av om skyddet är värt sitt pris.

I värdebeskeden återfinns uppgift om den avtalade pensionen som ett månadsbelopp och dessutom om preliminärt fördelad återbäring. Informationen om den preliminärt fördelade återbäringen är siffermässigt konkret, men överlag dålig när det gäller att förklara att den kan återtas. Även under avtalets löptid är det viktigt för kunden att få reda på aktuella avgifter som bolaget tar ut, t.ex. vid extra premieinbetalning.

Avtalsspecifik information

Enligt informationsföreskriften ska livbolagen varje år informera om hur stor ersättning som skulle betalas ut vid dödsfall. Det är inte säkert att försäkringstagaren är införstådd med att en pensionsförsäkring utan efterlevandeskydd upphör om hon dör – eller – att efterlevandeskyddet i försäkringen gör att pensionskapitalets tillväxt blir mindre. Det är därför viktigt att hon får specifik information om sitt försäkringsavtal även på årlig basis såväl om premiens fördelning mellan olika förmåner, som de olika förmåner i sig. Om en sådan information lämnas kan försäkringstagaren göra en kontinuerlig bedömning av sitt försäkringsskydd och pensionssparande och komplettera eller ändra det vid behov.

Livbolagen bör uppmana försäkringstagaren att se över sitt försäkringsskydd och dessutom informera om viktiga ändringsmöjligheter som försäkringsavtalet innehåller, inte minst med tanke på avtalstidens längd.

Ekonomisk information

Informationen till kunderna om den ekonomiska situationen i bolaget varierar mellan livbolagen. Årlig information om placeringspolicyn och placeringsmixen lämnas av några bolag i samband med utskicket av värdebeskedet.

Ett par livbolag i undersökningen lämnar ingen information i värdebeskedet om bolagets ekonomiska ställning. I stället hänvisar man till årsredovisningen, hemsidan och nyhetsbrev. Detta torde inte ligga inom ramen för årsredovisningen, som i många fall är anpassad efter andra intressenters krav på information.

Det finns exempel på bolag som ger särskild information med anledning av det ekonomiska läget och kommenterar och förklarar till exempel konsolideringen, placeringsregler och ränta. Även här finns behov av tydliga resonemang kring de begrepp och förutsättningar som beskrivs och att bolagen drar slutsatser som försäkringstagaren kan relatera till sin egen försäkring.

Ordval/begrepp

Livbolagen använder olika ord och benämningar för samma sak. Ett bolag använder till och med i sitt eget material olika begrepp vid skilda tillfällen. Detta underlättar naturligtvis inte för den som vill skaffa sig information och kunskap om livförsäkring. Som exempel kan nämnas att återbäring kallas "återbäringsdel" hos ett försäkringsbolag och "din del av bolagets vinstmedel" hos ett annat. Begreppet "Beräknat pensionskapital varav garanterat värde" återfinns i ett bolags värdebesked och "Försäkringskapital varav återbäring" i ett annat. Samordning är nödvändig, åtminstone kring vissa centrala begrepp på området. Konsumenternas Försäkringsbyrås "Ordlista för pensionsord" borde kunna användas direkt eller utgöra en lämplig utgångspunkt för en samordning av många ord och begrepp.

Marknadsföring av extra premier inför årsskiftet

Inför årsskiftet brukar livbolagen uppmana sina kunder att betala in extra pensionspremier. Detta är ett återkommande marknadsföringsinslag där avdragsrätten för pensionsförsäkringspremier betonas. Inför årsskiftet 2002/2003 valde bolagen att inte kommentera sin ekonomiska situation mot bakgrund av det rådande marknadsläge, vilket FI finner anmärkningsvärt. Information saknas också om eventuella kostnader vid extra premiebetalningar. Det är dessutom helt oacceptabelt att vid den här tiden okommenterat utlova möjligheter till en lysande värdeutveckling, vilket FI har funnit exempel på.

Information på Internet

De undersökta bolagen lämnar produktinformation på sina hemsidor. Vissa bolag har också försäkringsvillkor tillgängliga. Hjälpmedel för att beräkna sin pension finns hos flertalet. Sammanställning av vanliga frågor och svar finns hos flera, och ordlista hos några. Här kommenterar man inte alls hur det ekonomiska läget påverkar återbäringsräntan utan informationen innehåller okommenterade historiska tillbakablickar. Information om bolagets ekonomiska läge är förvånansvärt utvecklad. I stort kan informationen på Internet bedömas som rätt bra på produktsidan, men mindre bra när det gäller företagets ekonomiska situation.

Överväganden

Det är bolagets ansvar att tillhandahålla informationsmaterial som är begripligt. Branschen bör ägna kraft åt att skapa enighet kring, åtminstone vissa, centrala ord och benämningar.

FI efterlyser en offensivare hållning från livbolagen när det gäller deras informationsgivning. Fortfarande får man intrycket att försäkringsbranschen inte har bestämt sig för hur man ska förhålla sig till kundernas behov av information och om det finns nytta för egen del med att informera. Den information som lag och föreskrifter efterfrågar finns på det stora hela, men bolagen måste ta ett steg framåt och inte bara nöja sig med att förklara begrepp och försäkringsteknik. Man måste också tolka och dra slutsatser kring sin verksamhet och de försäkringsavtal man erbjuder och i det sammanhanget ägna ett särskilt intresse åt det som är försäkringsspecifikt. Det handlar inte om att öka mängden information utan om att höja kvaliteten på den.

Försäkringstagare har inte någon bra instans att vända sig till för att få ett tvistigt ärende prövat. Konsumenternas Försäkringsbyrå lämnar råd och information till konsumenter, men prövar inte tvister. Sedan 2001 prövar inte Allmänna Reklamationsnämnden (ARN) livförsäkringsärenden. FI anser att ARN snarast bör återuppta prövning av livförsäkringsärenden.

Inflytande genom möjlighet att flytta pensionskapital

Den 1 januari 2000 infördes de regler som möjliggör flytt av pensionskapital genom ändringar i skattelagstiftningens bestämmelser om återköp. Värde av en pensionsförsäkring flyttas, men efter flyttningen är det fråga om ett nytt livförsäkringsavtal. Själva avtalet flyttas alltså inte över. Reglerna om flyttmöjlighet är tillämpliga också på tjänstepensionsförsäkring.

FI har redan tidigare redovisat en positiv inställning till att bolagen utvecklar produkter med olika former av flytträtt. Det kan innebära ökad konkurrens mellan försäkringsbolagen samt ökad flexibilitet och större inflytande för kunderna.

Flytträtt kan emellertid, beroende på hur den utformas, också medföra negativa konsekvenser för försäkringstagarna. En långtgående flytträtt och hög flexibilitet kan t.ex. få allvarliga effekter såväl på avkastningsförmågan i kapitalförvaltningen som på bolagens risknivå.

27

Flytträtt bör inte införas utan försäkringstagarnas hörande om den innebär att förutsättningarna för försäkringskontrakten rubbas eller om den innebär att vissa försäkringstagare på ett påtagligt sätt gynnas på andras bekostnad.

Införande av flytträtt i en traditionell livförsäkringsrörelse bör omgärdas med sådana restriktioner som kan vara nödvändiga för att undvika skador för befintligt bestånd. Detta kan göras på olika sätt. Ett sätt kan vara att låta försäkringstagare som önskar flytträtt utgöra ett särskilt bestånd, där kostnaden för flytträtten tydligt belastas detta bestånd. Ett annat kan vara att erbjuda flyttmöjlighet först efter viss, längre uppsägningstid, hälsoprövning i vissa fall och mot avgift.

Informationen till försäkringstagaren om hur en flyttning påverkar försäkringens olika delar är av central betydelse. FI har därför skärpt informationskraven vid flyttning av pensionskapital.

Flytträtten har inte fått något större genomslag i Sverige. Trots detta finns det inte skäl att nu komma med några förslag rörande vidgade möjligheter att flytta pensionskapital. Eventuella överväganden i denna fråga måste bli föremål för en djupare analys än vad som är möjlig inom ramen för denna regeringsrapport.

Tillsyn

SAMMANFATTNING

29

Tillsynen av försäkringsbolagen måste bygga på rationella och effektiva metoder. Genom att skapa förutsättningar som underlättar hanteringen av intressekonflikter som finns i bolagen och dess närhet möjliggörs en effektivare tillsyn. Ett ökat antal externa ledamöter i livbolagens styrelser och tydligare redovisning skapar inte bara förbättrade insynsmöjligheter utan även en förbättrad tillsyn.

Tillsynen av vinstutdelningsförbudet är komplicerad. Transaktioner som omfattas av vinstutdelningsförbudet kan röra stora belopp. För att förhindra missbruk bör FI:s sanktionsmöjligheter stärkas.

Mot den bakgrunden föreslår FI följande

- Redovisningrådets rekommendation om att bolag måste uppge affärer med närstående ska omfatta samtliga livförsäkringsbolag.
- Frågan om stärkta sanktionsmöjligheter för FI, exempelvis böter, bör utredas av den kommande associationsrättsliga utredningen.
- Samtliga livförsäkringsbolag ska inrätta en regelansvarig funktion, s k compliance.

För att stärka livförsäkringstagarnas skydd kommer FI att förordna särskilda revisorer i livbolagen i samtliga koncerner med traditionell livverksamhet. Revisorn ska följa upp de riktlinjer om intressekonflikter som styrelsen fastställt.

FI:s tillsyn

Revisorn

I ett försäkringsbolag ska bolagsstämman utse minst en revisor. FI ska dessutom förordna en eller flera revisorer i varje försäkringsbolag, om inte FI med hänsyn till rörelsens ringa omfattning eller av andra skäl anser det obehövligt.

Revisorerna ska i den omfattning som följer av god revisionssed granska försäkringsbolagets årsredovisning och räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Andra revisorer än de som förordnats av FI ska följa särskilda föreskrifter som meddelas av bolagsstämman om de inte strider mot lag, bolagsordning eller god revisionssed. För de av FI förordnade revisorerna finns instruktioner i FI:s allmänna råd (FFFS

1998:5). FI kan därutöver, i enskilda fall, lämna instruktioner avseende särskilda områden som granskningen bör omfatta.

Revision innebär att redovisningen och förvaltningen i efterhand granskas av en oberoende person. Redovisningsrevision innebär granskning och bedömning av räkenskaper och årsredovisning och förvaltningsrevision innebär granskning av bland annat styrelseprotokoll, intern kontroll, periodbokslut och delårsrapporter. I förvaltningsrevisionen i ett försäkringsbolag ska revisorn bland annat undersöka om styrelse och VD uppfyllt sina plikter enligt försäkringsrörelselagen.

FI har under en tid övervägt om det i vissa försäkringskoncerner/grupper är tillräckligt att utse samma revisor, med ansvar att granska och överblicka att två skilda försäkringstagarkollektivs intressen tas tillvara. För att stärka livförsäkringstagarnas skydd har FI i ett fall beslutat att för räkenskapsåret 2002 tillsätta en revisor i livbolaget och en annan i moderbolaget. Denna ordning kommer även att införas i övriga koncerner med ett traditionellt livbolag. Revisorn bör därutöver granska hanteringen av intressekonflikter.

Den av FI utsedda revisorn ska efter slutrevisionen inkomma med skriftlig rapport. Det är vanligt att revisorn gör en muntlig föredragning för FI av rapporten.

Aktuarien

I ett livbolag ska de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en eller flera aktuarier. En aktuarie ska ha den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till arten och omfattningen av bolagets verksamhet. FI har möjlighet att förordna en eller flera aktuarier som tillsammans med bolagets aktuarie ska utföra de angivna uppgifterna.

I praktiken innebär aktuariens koppling till försäkringstekniken att denne svarar för innehållet i det försäkringstekniska beräkningsunderlag (FTR) som enligt försäkringsrörelselagen ska upprättas i varje försäkringsbolag. FTR innehåller uppgifter om antaganden och förutsättningar för bestämning av premier, försäkringsbelopp, återbäring, återköpsregler, ändringsregler för försäkring m.m. Aktuarien är också den som gentemot ledningen i bolaget ska svara för de beräkningar som bolaget gör i försäkringstekniska utredningar.

Regeringen har i propositionen 1998/99:87 Ändrade försäkringsrörelseregler angett som sin uppfattning att det är viktigt att de som utses till aktuarier i bolaget har en självständig ställning gentemot andra bolagsorgan. Det ansågs dock mindre lämpligt att då införa något krav som skulle innebära att en aktuarie inte får vara anställd av bolaget. En aktuarie bör därför enligt regeringen kunna vara såväl anställd av bolaget som uppdragstagare.

Flera remissinstanser hade berört frågan om aktuarien ska intyga de försäkringstekniska beräkningarna. Regeringen ansåg dock att frågan inte skulle lösas då. Formen för en sådan ordning bör därför, enligt regeringen, i första hand utvecklas i praxis.

Regelansvarig

FI anser att det bör ställas krav på att livförsäkringsbolagen ska ha en särskild funktion för att aktivt se till att verksamheten bedrivs enligt gällande regler, s.k. compliance. En sådan funktion skulle bl. a. ha ansvar för att kontinuerligt analysera behov av och föreslå åtgärder både på grund av regelförändringar och på grund av verksamhetsförändringar. Compliance innebär även att kontrollera den interna regelefterlevnaden i bolaget och rapportera avvikelser till ledningen.

Den allmänna tillsynen

Den modell för tillsyn som FI sedan en tid tillbaka arbetar med innebär bl. a. att utveckla en metod för att på ett tidigt stadium fånga upp och analysera de sex² tillsynsprioriterade försäkringsbolagens eventuella problem. Att uppmärksamma trender och analysera deras effekter ingår även som ett viktigt led i den nya tillsynen. Genom det koncernansvar som numera omfattar samtliga aktuella försäkringsbolag har FI en bra möjlighet att följa utvecklingen av de stora företagen.

2. De sex tillsynsprioriterade försäkringsbolagen är f.n. Alecta, AMF-Pension, Folksam, If, Länsförsäkringar och Skandia.

Arbetet med att utveckla bra metoder för respektive tillsynsprioriterad företagsgrupp pågår fortfarande. Målet är att skapa ett för FI eget analysverktyg som kan användas för att bedöma företagens utveckling och utsatta riskområden och på så sätt utöva en riskbaserad tillsyn.

Försäkringsföretagen arbetar med ett allt tydligare nordiskt perspektiv, vilket för FI:s del inneburit nära kontakter med andra nordiska tillsynsmyndigheter.

Den fördjupade tillsynen

Den fördjupade tillsynen innebär en skärpt bevakning av framförallt livbolagen för att bättre värdera de enskilda bolagens finansiella styrka.

FI har sedan drygt ett år tillbaka krävt ytterligare uppgifter från vissa bolag om kollektiv konsolidering, solvens och placeringstillgångar. Den fördjupade tillsynen innebär följande.

FI har på olika sätt krävt stresstester hos bolagen för att kontrollera sårbarheten vid en fortsatt börsnedgång och förändrad räntenivå. FI har därutöver begärt in uppgifter om hur bolagen ser på återställandet av den kollektiva konsolideringen, om beräkningsunderlag för försäkringstekniska avsättningar samt om storleken på de olika försäkringsersättningar som utbetalas.

Dessutom undersöker FI bolagens kontantflöden av utbetalningar och premier. Då det gäller placeringsrisker kontrolleras bolagens bedömningar av framtida avkastning för olika tillgångsslag, stresstester och effekter på kollektiv konsolidering och solvens. För operativa risker har FI begärt in uppgifter om bland annat metoder för ledningens styrning av verksamheten med avseende på detta riskområde.

Föreskrifter och allmänna råd

Ett omarbetat och delvis nytt allmänt råd om livbolagens kollektiva konsolidering trädde ikraft den 1 februari 2003 (FFFS 2003:1). Den mest påtagliga förändringen rör tidsgränsen för återställande av konsolideringsnivån till det intervall som angetts i ett bolags policy. Ett bolag bör inte befinna sig

utanför intervallet (över respektive under) under längre tid än 36 månader. Därefter bör en omedelbar (momentan) reallokering ske, som återför den kollektiva konsolideringen till intervallet.

Flertalet bolag har i juni 2003 mellan 12 och 24 månader på sig att leva upp till det allmänna rådet. En mycket stor betydelse i sammanhanget har marknadsutvecklingen och dess effekt på totalavkastningen samt bolagens syn på nivån på återbäringsräntan.

Även föreskriften och det allmänna rådet om information till livförsäkringstagarna har reviderats med ikraftträdande den 15 april 2003 (FFFS 2003:7).

Tillsynen av överskottshanteringen

Vinstutdelningsförbudet och huvudprincipen i försäkringsrörelselagen att allt överskott i ett inte vinstutdelande livbolag ska tillfalla livförsäkringstagarna, innebär bl.a. att ett livbolag alltid måste agera utifrån livförsäkringstagarnas intressen. Felprissättning vid olika slag av affärstransaktioner eller felaktiga affärstransaktioner i övrigt kan nämligen leda till att medel som borde tillfalla livförsäkringstagarna kan komma att, helt eller delvis, tillfalla andra bolag och försäkringskollektiv inom koncernen. FI har under senare år uppmärksammat några affärstransaktioner där det ifrågasatts om livförsäkringstagarnas kapital påverkats negativt eller att deras kapital inte tillgodoförts medel i den utsträckning som borde ha skett.

Transaktionerna beskrivs i korta drag för att bl.a. belysa komplexiteten i de olika affärstransaktionerna.

En sådan transaktion var då *Folksam Liv* i samband med ett halvårsbokslut lämnade en ersättning på 186,8 miljoner till *Folksam Sak*. Ersättningen avsåg att täcka förluster i ett bestånd av individuella sjuk- och olycksfallsförsäkringar som sex år tidigare överlåtits från *Folksam Liv* till *Folksam Sak*. Enligt ett avtal mellan bolagen skulle från *Folksam Liv* till *Folksam Sak* genom överlåtelsen överföras tillgångar motsvarande de försäkringstekniska avsättningar som belastade försäkringarna.

Enligt bolagen utgick man vid tidpunkten för överlåtelsen från att avsättningarna för oreglerade skador var tillräckliga för att möta de framtida utbetalningar som skulle ske för skador uppkomna före överlåtelsen. Avsättningarna visade sig emellertid vara otillräckliga. En kraftigt ökad frekvens av neoropsykiatriska sjukdomar för vilka fastställandet av diagnos och invaliditetsgrad sker med lång eftersläpning och avsaknad i försäkringsvillkoren av preskriptionstid uppgavs av bolagen vara de främsta skälen till underskotten i avsättningarna. I avtalet var ansvaret för eventuella underavsättningar inte uttryckligen reglerat. Bolagen gjorde gällande att andemeningen i avtalet var att *Folksam Liv* skulle ansvara för sådana underavsättningar och att ersättningen till *Folksam Sak* skedde i enlighet med denna intention.

Såväl *Folksam Sak* som *Folksam Liv* meddelades en erinran för sitt agerande och beloppet återbetalades från *Folksam Sak* till *Folksam Liv*.

Ytterligare exempel på en affärstransaktion som kommit att diskuteras rör Svenska Handelsbanken AB och Handelsbankens Varumärkes AB (HV)

förvärv av *SPP Livförsäkring AB* (SPP Liv) och SPP Fonder AB från nuvarande Alecta pensionsförsäkring, ömsesidigt. Försäljningen skedde bl.a. mot bakgrund av att den konkurrensutsatta verksamheten inom nuvarande Alecta bröts ut. Förvärvet avsåg även rätten till varumärket SPP. Varumärkesdelen av förvärvet placerades i HV, vilket var ett nybildat bolag med enda syfte att hantera varumärket SPP. HV ägs av Handelsbanken Liv Försäkringsaktiebolag som i sin tur är ett dotterbolag till Handelsbanken. Enligt ett avtal skulle SPP Liv årligen till HV betala en licensavgift för att utnyttja varumärket SPP. Avtalet förlängdes med tre år i taget om inte uppsägning skedde. SPP Liv och livförsäkringskollektivet i bolaget fick alltså efter Handelsbankens förvärv betala för användandet av det varumärke vars användande innan förvärvet varit gratis.

33

Efter att FI ifrågasatt upplägget återbetalade HV debiterade belopp till SPP Liv och SPP Liv behöver inte längre betala något för utnyttjandet av varumärket SPP.

En annan affärstransaktion är *moderbolaget Skandias* avtal om försäljning av sin kapitalförvaltningsverksamhet till Den norske Bank (DnB). Moderbolaget Skandia sålde aktierna i ett holdingbolag som ägde det bolag som sedan länge svarade för kapitalförvaltningsverksamheten inom Skandiakoncernen. I samband med överlåtelsen reglerades utläggningen av kapitalförvaltningen i förvaltningsavtal mellan moderbolaget Skandia, Skandia Liv och DnB.

Förvaltningsavtalen innehöll ett antal möjligheter att vid olika för livbolaget ogynnsamma händelser säga upp avtalet. I avtalen fanns reglerat att Skandia Liv vid varje tidpunkt hade rätt att ändra placeringsinstruktioner och referensportfölj. I underavtal fanns detaljstyrt på vilket sätt informationsflöden och rapportering skulle ske. Skandia Liv hade genom avtalen reglerat möjligheten att identifiera, kontrollera och vid behov styra de risker som är förknippade med att delar av verksamheten läggs ut.

Kapitalförvaltningsbolaget hade ägts av moderbolaget Skandia och inte av dess dotterbolag Skandia Liv. Under en lång följd av år hade Skandia investerat och byggt upp verksamheten, vars värde ansågs bestå av medarbetare, strukturer, system och kunder. Avtalen med Skandia Liv var en väsentlig del, men långt ifrån hela stocken av kundkontrakt. Försäljningsvärdet skulle därför enligt Skandia helt tillfalla Skandia som ägare.

Ytterligare ett fall har avsett utläggning av kapitalförvaltningen inom *Länsförsäkringsgruppen (LF-gruppen)*. LF-gruppen består bl.a. av en grupp ömsesidiga skadeförsäkringsbolag och ett livförsäkringsaktiebolag som drivs enligt ömsesidiga principer. Sedan LF startade sin livverksamhet, har kapitalförvaltningen inom gruppen varit centraliserad till skadebolaget och dess dotterbolag LF Kapitalförvaltning AB. Organisationen för kapitalförvaltningen har alltså byggts upp inom ramen för skadebolaget. Wasa Livförsäkring förvärvades 1998 och LF och Wasas livförsäkringsverksamheter lades den 1 januari 1999 samman i ett gemensamt bolag.

Till skillnad från Skandia-fallet skedde i detta fall ingen överlåtelse av kapitalförvaltningsbolaget. I stället genomfördes utläggningen genom att förvaltningsavtalet med skadebolaget såldes till ABN Amro. Syftet var att

säkerställa kompetensen på en alltmer global kapitalmarknad till konkurrenskraftig kostnad. Förvaltningsavtalet löpte, liksom i Skandia-fallet, över en relativt lång tid.

Eftersom skadebolaget sedan tidigare bekostat och ägt kapitalförvaltningen inom LF-gruppen, skulle försäljningsvärdet, enligt i princip samma resonemang som i Skandia-fallet, tillfalla skadebolaget och dess försäkringstagare. I likhet med situationen i Skandia, var det fortfarande LF Liv som hade det fulla ansvaret för den utlagda kapitalförvaltningen. Enligt förvaltningsavtalet mellan livbolaget och skadebolaget kan det förra säga upp avtalet med tre månaders varsel. Det är alltså skadebolaget som står risken för försäljningsvärdet vid en förtida uppsägning av avtalet med ABN Amro.

Enligt den granskning FI gjorde missgynnades inte försäkringstagarna jämfört med de tidigare avtalen. Avtalen var marknadsmässiga och styrelserna hade möjligheter till styrning och kontroll av kapitalförvaltningen.

Överväganden

Det finns inte något förbud för ett livförsäkringsbolag att göra transaktioner med ägarbolaget eller andra närstående bolag. I vissa fall kan transaktioner med närstående bolag medföra sådana effekter att de till och med är önskvärda, t.ex. på grund av synergier eller bättre möjligheter att styra eller kontrollera än om motparten inte är ett närstående bolag. Risken med dessa transaktioner är dels att de får ett pris som inte står i rimlig proportion till den motprestation som motparten ska åstadkomma, dels att de är sådana att de överhuvud inte är till fördel för livbolaget utan att de ingås för att de är till fördel för motparten.

FI ska utöva tillsyn över att verksamheten i ett försäkringsbolag drivs i enlighet med försäkringsrörelselagen och andra författningar som reglerar försäkringsbolagets näringsverksamhet. Enligt FI:s uppfattning ingår inte i denna tillsyn att bedöma om olika transaktioner är affärsmässigt kloka eller inte. Det är styrelsen och den verkställande direktören i ett försäkringsbolag som har detta ansvar. Det finns inte anledning att i denna fråga behandla de livbolag som bedrivs utan möjlighet till vinstutdelning annorlunda. En annan sak är att det mot bakgrund av försäkringstagarnas berättigade krav på del av överskottet kan vara lämpligt att livbolagen inför dessa visar på att transaktioner gynnar bolaget och därför i förlängningen försäkringstagarna.

I FI:s tillsyn ingår dock att kontrollera att vinstutdelningsförbudet inte träds för när. En förutsättning för att kunna konstatera att en olovlig vinstutdelning skett är att fastställa vad som är, inte ett affärsmässigt rätt pris, utan ett lovligt pris. I föregående avsnitt har FI gett exempel på några transaktioner mellan livbolag och närstående bolag. De flesta är av komplicerad art och sådana att det är näst intill omöjligt att ange vad som är ett lovligt pris.

En lämplig utgångspunkt anser FI vara att ett pris är lovligt om det inte avviker från det pris som skulle ha bestämts om motparten inte var ett närstående bolag utan ett bolag helt fristående från livbolaget, dvs. ett marknadsmässigt pris.

Mot bakgrund av vad som angetts ovan kan FI:s tillsyn inte sträcka sig längre än att se till att transaktioner med närstående inte avviker från ett

marknadsmässigt pris på ett sådant sätt att det strider mot vinstutdelningsförbudet. Som nämnts är det inte alltid möjligt att enkelt hitta ett pris att jämföra med. En utgångspunkt bör då vara att bolaget, så långt möjligt, ändå genom t.ex. externa experter försöker fastställa ett sådant pris. Ett sätt att förstärka försäkringstagarnas skydd är att ge de av FI förordnade revisorerna i livbolagen en tydligare bevakningsskyldighet och rapporteringsplikt till FI såvitt avser interna transaktioner mellan livbolag och inom koncernen närstående bolag. Vidare bör också kraven på information om transaktioner mellan livbolaget och närstående bolag ökas i syfte att belysa dessa för intressenter. Ett sätt kan vara att kräva att Redovisningsrådets rekommendation nr 23, Upplysningar om närstående, tillämpas av livbolagen. I dag tillämpas dessa krav på upplysning endast av börsbolagen.

I några fall har det förts diskussioner om att FI i sin tillsyn även ska bevaka hur vinster från transaktioner fördelas inom en koncern eller grupp av bolag. Exempel på detta är transaktionerna ovan avseende kapitalförvaltning. Det är FI:s uppfattning att så länge det pris som ett livbolag betalar håller sig inom ramen för ett marknadsmässigt pris är fördelningen av sådan vinst ovidkommande från tillsynssynpunkt. Det är affärsmässiga beslut som styrelsen och den verkställande direktören svarar för. Den i tidigare avsnitt föreslagna utökade styrelserepresentationen med ledamöter utan koppling till ägaren eller denne närstående, skulle kunna leda till en bättre, mer kritisk granskning och genomlysning av affärstransaktioner av detta slag, till fördel för försäkringstagarna.

Exemplen i föregående avsnitt på affärstransaktioner som på olika sätt påverkat livförsäkringstagarnas kapital visar, enligt FI:s uppfattning, att en lagreglering inte torde vara möjlig som i alla situationer klargör vilka slag av affärstransaktioner som inte är acceptabla utifrån livförsäkringstagarnas intressen.

Risken för att betydande belopp överförs till andra, närstående bolag, till nackdel för livförsäkringstagarna skulle möjligen kunna minskas genom sanktioner. De sanktionsmöjligheter som FI för närvarande kan tillgripa ger inte utrymme för mer nyanserade bedömningar av allvarliga överträdelser. Mot den bakgrunden bör enligt FI:s uppfattning även frågan om sanktioner ingå i den kommande associationsrättsliga utredningen.

Samarbetet mellan FI och Konsumentverket/KO

FI och Konsumentverket/KO har båda ansvar för konsumentskyddet inom den finansiella sektorn. Varje myndighet agerar självständigt med utgångspunkt från de mål och riktlinjer som riksdag och regering lagt fast.

Inom området för konsumentskydd på försäkringsområdet verkar även Konsumenterna försäkringsbyrå. Det är en stiftelse med FI, Konsumentverket och Sveriges Försäkringsförbund som huvudmän. Försäkringsbyråns uppdrag är att hjälpa konsumenter i försäkringsärenden som rör privata person- och sakförsäkringar. Rådgivningen är kostnadsfri och avser information såväl före som efter köp av försäkring.

För att tydliggöra myndigheternas ansvar, befogenheter och former för att ingripa samt för att främja samarbete och effektivisera tillsynen på konsumentområdet har myndigheterna en överenskommelse.

Den gemensamma ambitionen för myndigheterna är enligt överenskommelsen att gagna allmänhetens intressen på en väl fungerande finansiell marknad. Det är en uttalad strävan att

- informera och bistå varandra i aktuella konsumentfrågor,
- tillvarata varandras kompetens och erfarenheter,
- effektivisera tillsynen och undvika dubbelarbete samt
- återkommande utvärdera och utveckla formerna för samarbetet.

Utgångspunkten även när det gäller samverkan i specifika frågor är att båda myndigheterna agerar självständigt utifrån respektive ansvar och uppdrag. Vid samråd i vissa särskilt angivna frågor bör myndigheterna i första hand se om det finns gemensamma ståndpunkter eller förutsättningar i övrigt att bistå varandra.

Överväganden

Som angetts ovan har både FI och Konsumentverket/KO ett lagstadgat ansvar inom konsumentskyddet. En sådan konstruktion kan naturligtvis leda till oklarheter. Som framgår av utredningen om framtida finansiell tillsyn (SOU 2003: 22) saknas det en övergripande strategi för konsumentfrågor. Det finns inte anledning att här belysa det problemet ytterligare än att återigen påpeka detta.

Inom regeringskansliet pågår arbete med en ny försäkringsavtalslag. Enligt de förslag som lämnats där kommer ansvaret för information att bli mer komplext. Det finns en risk att gränsdragningsproblemen mellan myndigheternas ansvar ökar.

En mycket viktig komponent i konsumentskyddet är den verksamhet som bedrivs inom Konsumenternas försäkringsbyrå. Det är en väl utnyttjad resurs för konsumenterna. Det finns alla skäl för myndigheterna att även fortsättningsvis delta i och stödja byrån.

Finansinspektionens rapporter

finns på www.fi.se

- 2003:1 Stärkt skydd för trafikskadade – åtgärder och förslag
- 2002:9 Från konto till konto IV
- 2002:8 Riskmätning och kapitalkrav II
- 2002:7 Finanssektorns stabilitet 2002
- 2002:6 Från konto till konto III
- 2002:5 Vägar till en utvecklad e-service
- 2002:4 FI:s samverkan med granskningsmän
- 2002:3 Från konto till konto II – bankernas åtgärdsplaner
- 2002:2 Från konto till konto I – bankernas överföringstider
- 2002:1 Agenda för en ny marknadstillsyn
- 2001:8 Where to Go after the Lamfalussy Report
- 2001:7 Fondbolagens information och interna kontroll
- 2001:6 Finanssektorns stabilitet 2001
- 2001:5 Den finansiella infrastrukturens sårbarhet
- 2001:4 Internet, normer och marknad – en internationell utblick
- 2001:3 Aktiemarknad för alla – nya krav i ny miljö
- 2001:2 Missvisande kreditupplysningar – åtgärder och förslag
- 2001:1 Riskmätning och kapitalkrav

Finansinspektionen
Box 6750, 113 85 Stockholm
Tel 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se